

Temat: Rekomendacje odnośnie sytuacji w zakresie praw człowieka w Kazachstanie w związku ze zbliżającymi się wyborami prezydenckimi w dn. 9 czerwca

W związku z przyspieszonymi wyborami prezydenckimi w Kazachstanie, które zostały zaplanowane na 9 czerwca, Fundacja Otwarty Dialog (ODF) sporządziła listę rekomendacji odnośnie sytuacji w zakresie praw człowieka w Kazachstanie dla misji UE, ZP OBWE i zagranicznych misji na miejscu. Rekomendacje te uwzględniają obowiązujące międzynarodowe konwencje praw człowieka, ratyfikowane przez Kazachstan, Umowę o wzmocnionym partnerstwie i współpracy między UE a Kazachstanem (EPCA) oraz nową strategię UE dla Azji Środkowej. Zgodnie z wzajemnymi zobowiązaniami w sferze wspierania demokracji, dobrych rządów, praw człowieka i praworządności, **ODF niniejszym wzywa dyplomatów i przedstawicieli organizacji międzynarodowych do poruszenia następujących problemów podczas dwustronnych i wielostronnych spotkań z władzami Kazachstanu:**

1. wezwania władz Kazachstanu do natychmiastowego uwolnienia wszystkich działaczy i więźniów politycznych przetrzymywanych w więzieniach, wspomnianych w pilnej rezolucji Parlamentu Europejskiego z dn. 14 marca 2019 r. w sprawie *Sytuacji w zakresie praw człowieka w Kazachstanie (Human Rights situation in Kazakhstan)* (2019/2610 (RSP)).

Przyspieszone wybory prezydenckie w Kazachstanie zostały ogłoszone na 9 czerwca przez tymczasowego Prezydenta Kassym-Jomarta Tokayeva, tym samym przyspieszając głosowanie o prawie rok. Mimo, że pierwsza zmiana władzy w Kazachstanie nie zmieni rzeczywistej kontroli byłego prezydenta nad krajem, Kazachstan nadal pozostaje wrażliwy na międzynarodowe naciski. Fasadowa transformacja, dokonywana przed wspólnotą międzynarodową daje możliwość zwrócenia się do Prezydenta o uwolnienie wszystkich więźniów politycznych jeszcze przed wyborami, które ma sygnalizować zerwanie z przeszłością.

2. zażądania od władz Kazachstanu zaprzestania stosowania **tortur i złego traktowania** w aresztach śledczych i zakładach karnych, co często jest stosowane wobec aresztantów i więźniów w celu zmuszenia ich do podpisania wymuszonych zeznań;

Organizacje międzynarodowe i organizacje pozarządowe działające w obronie praw człowieka odnotowały, że stosowanie tortur wobec więźniów i podejrzanych w celu zgromadzenia obciążających dowodów jest w Kazachstanie powszechną praktyką. Władze nie prowadzą odpowiedniego dochodzenia w sprawie przypadków stosowania tortur, a winni stosowania tortur nie są pociągani do odpowiedzialności karnej. Na przykład, w dn. 23 kwietnia 2019 r. Minister Spraw Wewnętrznych Kazachstanu nakazał wtargnięcie wojsk do kolonii karnej w Zarechnym (Kolonija Karna LA 155/14), w obwodzie ałmatyjskim, w celu przeprowadzenia kontroli więźniów. W wyniku pobic i wyczerpujących marszów, zorganizowanych przez oddziały wojsk, wszyscy więźniowie doznali urazów, jednak odmówiono im opieki medycznej.

3. zażądania od władz Kazachstanu zagwarantowania **wolności organizowania pokojowych zgromadzeń i zrzeszania się**, zaprzestania stosowania nieproporcjonalnych środków w postaci masowych zatrzymań przy użyciu siły i przymusowego poboru do wojska uczestników pokojowych demonstracji, a także zaprzestania ścigania karnego tych osób.

Rosnące napięcie przed przyspieszonymi wyborami prezydenckimi doprowadziło w ostatnich miesiącach do przypadków poważnego naruszenia wolności zgromadzeń i arbitralnych zatrzymań setek pokojowo nastawionych demonstrantów. M.in. podczas protestów w dniach 1 i 9 maja, młodzi demonstranci wzywający do przeprowadzenia wolnych wyborów i uwolnienia więźniów politycznych zostali brutalnie zatrzymani i przesłuchani. Niektórzy z nich zostali siłą wysłani do wojska. Od dnia 13 marca 2018 r., kiedy to władze wprowadziły zakaz działalności pokojowego ruchu opozycyjnego „Demokratyczny Wybór

---

Kazachstanu” (DWK), ponad 900 osób uczestniczących w pokojowych wiecach lub przejawiających różne formy poparcia dla DWK padło ofiarą prześladowań politycznych.

4. zażądania od władz Kazachstanu zaprzestania wszelkich form nękania, politycznie umotywowanego pozbawienia wolności i ścigania karnego wszystkich osób, które korzystają z prawa do **wolności poglądów i wypowiedzi**. Wśród nich są obrońcy praw człowieka, działacze społeczeństwa obywatelskiego i ruchy opozycyjne, wymienione we wspomnianej wyżej rezolucji Parlamentu Europejskiego w sprawie sytuacji praw człowieka w Kazachstanie (*Human Rights situation in Kazakhstan*) (2019/2610 (RSP)).

Prawo, służące zwalczaniu ekstremizmu było wielokrotnie wykorzystywane jako narzędzie represji i prześladowania dysydentów i aktywistów, m.in. artykuły kodeksu karnego, takie jak „rozpowszechnianie nieprawdziwych informacji” (art. 274) i „podżeganie do niezgody społecznej” (art. 174) czy „uczestnictwo w działalności organizacji po uznaniu jej za ekstremistyczną” (art. 405). W rezolucji PE wymieniono najgłośniejsze poszczególne przypadki wykorzystania tych przepisów prawnych.

5. zażądania **wdrożenia rekomendacji organów ONZ działających w obronie praw człowieka**, m.in. Grupy Roboczej ONZ ds. arbitralnego pozbawienia wolności i Komitet Praw Człowieka ONZ;

Obrońcy praw człowieka zgłosili, iż władze Kazachstanu zlekceważyły 19 z 26 komunikatów ONZ. Komunikaty te dotyczą m.in. arbitralnych zatrzymań pokojowo nastawionych demonstrantów, jak również uwolnienia więźniów politycznych Iskandera Yerimbetowa, Mukhtara Dzhakisheva i Maksa Bokayeva, którzy zostali pozbawieni prawa do sprawiedliwego procesu i wolności od tortur.

6. poruszenia kwestii powtarzającego się **blokowania i spowalniania internetu**, szczególnie dużych sieci społecznościowych (Facebook, Instagram i YouTube), komunikatorów (Telegram) i portali informacyjnych.

Władze Kazachstanu wielokrotnie zamykały i blokowały strony internetowe niezależnych mass mediów oraz blokowały media społecznościowe w celu ograniczenia podstawowych wolności. M.in. w dniu 9 maja, cyber-strażnicy poinformowali, że wielu dostawców Internetu zamknęło lub znacznie spowolniło dostęp do głównych platform mediów społecznościowych i internetowych portali informacyjnych. Cenzura nastąpiła zaraz po tym, jak grupy opozycyjne wezwały do zorganizowania publicznych zgromadzeń w Dzień Zwycięstwa.

7. zażądania zaprzestania praktyki zastraszania, aresztowania i ścigania karnego dziennikarzy i blogerów za ich działalność zawodową oraz do zagwarantowania **wolności mediów**.

W Kazachstanie wszystkie niepaństwowe mass media poddawane są presji i restrykcjom, co prowadzi do braku wolnych i niezależnych mediów w tym kraju. Tę sytuację dodatkowo pogorszyło wprowadzenie zmian w ustawie medialnej i informacyjnej, która weszła w życie w kwietniu 2018 r., a także artykułów kodeksu karnego odnośnie zniesławienia. Ponadto dziennikarze i blogerzy są często nękanymi i prześladowani nawet za granicą za swoją działalność dziennikarską, co podkreślają liczne międzynarodowe organy nadzorcze i rezolucja PE.

8. wezwania władz Kazachstanu do stworzenia warunków do **swobodnej i bezpiecznej pracy obrońców praw człowieka**, w tym prawników oraz członków misji obserwacyjnych dotyczących praw człowieka.

Praca obrońców praw człowieka, szczególnie tych, którzy wstawiają się za więźniami politycznymi i ofiarami tortur w kraju i za granicą, jest często utrudniana przez władze za pomocą gróźb fizycznych, prześladowań i postępowań karnych. Ponadto kilkakrotnie stosowano również praktykę zakazywania podróży działaczom. Podobnie prawnicy angażujący się w sprawy karne o podłożu politycznym oraz ich rodziny są nieustannie atakowani za pomocą niesprawiedliwych orzeczeń sądowych i różnych form gróźb, takimi jak cofnięcie licencji adwokackiej. Ostatnia ustawa z 2018 r. „*O działalności prawników i pomocy prawnej*” dodatkowo ogranicza niezależność zawodu prawnika.

-
9. przypomnienia władzom Kazachstanu, że wymogi przeprowadzenia wolnych i uczciwych wyborów w dniu 9 czerwca nie są wystarczająco spełnione, a organizacje międzynarodowe mogą zastrzec sobie prawo do niezatwierdzenia wyborów. Wybory powinny być zgodne z **międzynarodowymi standardami przejrzystości procesu wyborczego oraz standardami demokratycznymi ustalonymi i monitorowanymi przez OBWE/ODIHR.**

Były prezydent Nursultan Nazarbajev wezwał do przeprowadzenia przyspieszonych wyborów prezydenckich w kwietniu, mimo że kontrolowane przekazanie władzy, które odbędzie się w czerwcu 2019 roku, zostało zaplanowane przez reżim z dużym wyprzedzeniem. Żelazne trzymanie sterów rządów przez Nazarbajeva zostało również wzmocnione konstytucyjnie, co daje mu pełną kontrolę nad procesami wyborczymi w kraju. Stworzono szereg poważnych przeszkód prawnych i praktycznych, aby wykluczyć możliwość kandydowania w wyborach prezydenckich większości ludności i tym samym zapewnić zwycięstwo kandydata wybranego przez Nazarbajeva – Kasym-Jomarta Tokajeva. Szczególną uwagę poświęcono zapobieganiu lub neutralizowaniu kwestionowania prezydencji przez wszelkich rzeczywistych przeciwników reżimu. Władze wybrały sześciu marionetkowych kandydatów, popieranych przez reżim, aby stworzyć iluzję rywalizacji dla Tokajeva, chociaż w rzeczywistości wynik jest z góry określony. Już przed dniem głosowania, wybory te nie spełniły żadnego aspektu wolnych i sprawiedliwych demokratycznych wyborów, na jaki zasługuje naród kazachski. (Więcej szczegółów można znaleźć w "Załączniku Wybory prezydenckie").